

Lakewood Daf Yomi

PRESENTED BY SRULY BORNSTEIN

לע״נ

ברוך דוב ז״ל בן יבלחט״א משה חיים ווידרא נ״י
הרב שמעון דוד בן ר' יעקב יוסף איידער זצ״ל

מראה מקומות רשפי אש

לע״נ מרים שיינדל בת יבלחט״א אפרים שמעון סינאוויץ

ק"ג א מ"י פ"ד מ"ג
מקואות הלכה א סג
עשין רמז טו"ע י"ד סימן
לא ספ"ק ד'
ק"ד ב מ"י פ"א מ"ג
איסור צ"ח הלכה
טו:

תוספות ישנים

(א) ע"מ דהא דקאמר
האם קדושה ראשונה
קדושה לעמוד ללא לאו
דוקא אלא ר"ל קדושה
עניה וכו' יוסי דהא
דמי שקד עולם וסבר
תרומה זמן הזה מן
המורה ומ"מ קרי לה
ראשונה אע"פ דמיייר
קדושה שקדש מורא לפי
ש"ה ראשונה לו:
(ב) ומיהו דהא לא אמרין
קמא קמא בעיל רק עד
שמיש מעד דלא"כ אם
עניה ארס לו הו"מ חלב
בקרבה לא יאבד וי"ל
דהא לא הו"ק מדרבנן
שחיי און כולן אישור
לאבדו ראשונה לזמן
סאה ועל סאה עד רוב
א"כ אכל הפעמים שטל
הסאה מן המקוה שלא
יתערב בהם משע ממז
פירות אבר נתן מר
המקוה וא"כ אפילו יתר
ממנו היה לו להשכיר
סאה עד יתר מרובו ית
בחון המקוה יתר מרובו
ממנו אמורים א"כ
(ג) גזיר רבנן לפי שהוה
גזירה כרובו ומ"מ לא
שרין יתר מרובו אלמא
מדרבנן? בני רבייה:
א"א **ב"א** **ג"א** **ד"א**
ה"א **ו"א** **ז"א** **ח"א**
אמרין שיעילי מאחורי
להאכלי תרומה דרבנן
אם כהן נשאו כמו שטלו
אמריים שאכלת אשתו
בעל קדושה תרומה
דרבנן ואלא לוי ספיקא
הוא היה לנו למד לו כזה
וי"ל דלא יתר דהא אם
נשאו כזה אין תקלה
בעל דמומה או דמיין
גזיר ספיקא אכל א"כ לוי
אמריים שוא טעל לאכל
תרומה דרבנן ומחזרו
אוחו כקב"ה על חטא
איסור דבדר דא"כ לא
יחייבי קדושה כוכר:

ירושה ראשונה ושניה יש להן בו. פ"ח ראשונה ירושת אברהם
יתק ויעקב שניה ירושת יוסע ומשם ואילן קדשה לעולם
ולא יתכן לפרש כן דבסוף פרק יואל דופן (מ"ד דף מ"ג) וס' מפליג רבי
יוסי זין תרומה לחלה וא"כ קדושה שניה היא קדושה עזרא דבבבבב
עזרא שייך לחלק זין תרומה לחלה
משום דגבי חלה כמיז צבאכס וכי
אסקינהו עזרא לאו כוליה סלוק. עוד
שאל ה"ר שמואל מאניזו את ר"י
דהא קאי ר' יוחנן כ"י יוסי דקדושה
ראשונה ושניה יש להם ירושה
ראשונה לא קדשה לעמיד ללא ובפרק
השוחט והמעלה (נחמ"ס דף ק"ז) קאמר
הש"ס לר' יוחנן דקדשה לעמיד והשיב
ר"י לנמשרות ודאי לא קדשה הארץ
לעמיד אכל קדושה ירושלים והיה
קדשה שקדושה מחזות קיימה כל
שעה משאר לו חומה דרש"י דמגילה
(דף י' וס' א) ע"פ שאין לו עכושי
והיה לו קודם לכן אי נמי קדושה
ירושלים משום דאיקרי חלה אין לה
הפסק' (א"י משום דמיז (ההל"ס ק"ג)
זאת ממוחתי עוד עד (א) ואחי שפיר
דבפ"ק דמגילה (דף י') צעי למימר
דקסבר רבי אליעזר קדושה ראשונה
קדשה לשעתה וקדשה לעמיד ורבי
יוסע אית ליה תהם צבדיה הכי
(א) וב"ש צ"ח (דף ז') אית להו דליערא
קליעות צטלה ואם כן סברי דתרומה
זמן הזה דרבנן וצטלה קדושה הארץ
וכן לר"ל (א) ר' יוסי סבר דתרומה זמן הזה דרבנן וצ"פ קדשי קדשים
(נחמ"ס דף ק' וס' א) גרס בכל הספרים א"ר (א) יוסי משום ר' ישמעאל כו' (א)
לעולם קסבר קדושה לעמיד אלא יש לחלק זין קדושה הארץ למחזות.
עוד שאלו דהא משמע דסבר רבי יוחנן דקדושה הארץ דלאורייתא
ובמדרש רות (א) משמע דהו"ו דרבנן דקדושה ר' יוחנן מעשרות כיון שגלו
נפטרו והם חייבו עמנן מאליהן והשיב ר"י דאיכא למימר דהא
דקאמר הכה ואלא דלמר כ"י יוסי לאו משום דסבר ר' יוחנן כוומיה
אלא משום דלצ"ח דר' יוסי דלמדווגיטוס דממני קיימי ועוד אר"י
דאין נראה ששום חכם יאמר שקדושה הארץ זמן בית שני למעשרות
ולכל מצות התלויות בארץ הימה מדרבנן והיא דמדרש (ב) איכא
ללאוקמי צמשר פירות ויה"ק כיון שגלו נפטרו ממעשר דלאורייתא והם
חייבו עמנן מאליהם כשחזרו יותר ממה שהיו חייבי צמשר והסוקים
מעשר פירות ועוד אר"י מוחך הירושלמי דשציעית פ"י (א) דכ"י פירושו
כיון שגלו נפטרו שקדושה ראשונה לא קדשה לעמיד ולא היה חוצה להם לקדש את כל א"י כדלמר (פולין דף ק' א) הרצה כרכים כו' וכמו
שהניחו צמקתא היו רשאין להניח הרצה יותר או שמה הכל אם היו רואים ואעפ"כ חייבו עמנן מאליהן וקדשו וכיון שקדשו קדשה מן התורה:
נתן **סאה ונפ"ה סאה בש"ה**. קשה דהי דשאינה דרבנן כדלמר צפרק התוכר את הבית (צ"ב דף ק' וס' א) מי פירות מיהא פסולין מדלאורי'
נעטול צהן כדמוכח פ"ק דפסחים (דף מ' וס' א) דלמר משקי צ' מטבחים בקרקע טבורים אמר רב פפא לא אמרן אלא מיהא אכל דס לא

ואנא אמנא דרבי יוסי. דהא ממני ר' יוסי קאמר לה אלמדווגיטוס
כהן וכו' ולדידה אמנא אף מאכילה צמזה וזוק דהא תרומה נמי לר'
יוסי דלאורייתא היא אף צמנן הוה: ירושה ראשונה. זימי יהושע
היא ירושה וכן שיה דמי עזרא דכשגלו גלות ראשונה צטלה קדושה
הארץ: שלישית אין להם. כלומר לא
צעי למסדר ומירכא דירושה עומדת
היא ואשמעינן היא קרא ללא צטלה
קדושה הארץ צגלות טיטוס: וסבר
ר' יוחנן כו' קס"ד האו דמומיז
דעטעמא דר' יוחנן לאו משום דלמרין
אשאיז אמר אלא משום דאי הו נמי
איכפא לא איכפת לן ללא צעינן
רפיא דרבנן אלא ממי איערב
צטול ליה: נתן סאה ונפ"ה סאה בש"ה.
גבי שאר משקין וזי פירות ותמד
השחמין קאי צמנן: מקואות ואשמעינן
דלע"ג דחזר ונטל וליכא דלמרין הא
חסר ליה מקוה שסאה הוה אתן
משלימתו שאין ראויה למקוה אפ"ה
כשר דמי יהי"ט (א) גביה צטול ליה והו
להו ארבעים וחד כולן ראוין וכי שקל
חד סאה פשו ארבעים אכל איכפא
לא דמי נטל סאה צרישא חסר ליה
וכי הדר מליין הוה ליה מקוה חסר:
דמשקין הללו אין משלימין את המקוה:
ב"א **ג"א** **ד"א** **ה"א** **ו"א** **ז"א** **ח"א**
יכול לעשות כן אכל טפי לא דצעינן
דניחוי רוצח מי גשמים אלמא אע"ג
דפסול שאינה דרבנן צעיה רוצח
צכשרות: דלא נשקד רובא. אכל עד פלגא שפיר דמי: ואיבעית
אימא. לעולם צעינן רפיא דרבנן והאי דקאמר אע"פ שאל רבי
חולין משום דתנין אשאיז אמר חולין לחוך חולין נטלו וזין כאלן
איסור אכל הכה לכה למימר שאני אמר כו"ל דהא מיהא מיה"ט
מצבלי וליכא למימר חזר ונטלה: תנן אנדרווגיטוס נישא לבת חלה.
אלמא זכר מעליה הוא וקשיא לריש לקיש דלמר אין מאכיל צמזה
וסוק: תני אם נשא נשוי. דצעיה גיטא מיינה משום ספק זכר ולעולם
ספיקא הוא: **ב"א** **אב"ה** **א"ה** **נ"ש"א**. (ב) משמע דיעבד: ה"י נישא נמי
דיעבד אמרי **א"ה** **נ"ש"א** לבת חלה אב"ה **א"ה** נישא דיעבד נמי **א"ה**. ולעולם
קשה ליה לר"ל דייקא כ"י יוחנן: ומוחז"ל ר' יוחנן והא מדקמיני ספא
כו': משני מקומות. אפי' נצקצומו ועטעמא מפרש לקמן מקרא
צשמעמין: ור"א סבר כוכר. צמקוס זכרות אין צמקוס נקצות לא:
לימא

(א) נדה מ"ג (ב) נחמ"ס
כ"ב מקואות פ"ו מ"ג
(ג) לעיל פ"א (ד) מגילה
ש"ם ע"א (ה) ע"י דבחים
ק"ט (ו) פ"ד והנה כוונת
וכו' (ז) צ"ל פ"ו (ח) וכו'
ברפ"י (י) ה"א (י"א) ופ"ה
ע"י (י"ב) ע"י ע"ד ע"ג.
(ט) ע"י ע"י ע"י ע"י ע"י
(י) והארכו עוד בענין
זה בתוס' ב"ק ק' ד"ה
ד"ה יבמה וכו' וכו' ד"ה
יח"ב (כ) לעיל ע"י ע"א.

הנהרות הב"ח

(א) רש"י ד"ה מ"א א"ל
וכו' דמי פירות וכו'.
וכו' דמי פירות וכו'.
ע"י נחמ"ס דף ע"ג ע"ג
מ"ד"ה ד"ה ש"ס צו זין
וכו'.

גליון הש"ס

רש"י ד"ה נתן סאה
וכו' דמי פירות וכו'.
ע"י נחמ"ס דף ע"ג ע"ג
מ"ד"ה ד"ה ש"ס צו זין
וכו'.

תורה אור השלם

(א) וכו' וכו' וכו' וכו' וכו'
אל הארץ אשר
ירשו אבותי וירשתה
(ב) וכו' וכו' וכו' וכו' וכו'
(ג) וכו' וכו' וכו' וכו' וכו'

הנהרות יצוינים

(א) נמי וכו' וכו' וכו' וכו' וכו'
(ב) וכו' וכו' וכו' וכו' וכו'
(ג) וכו' וכו' וכו' וכו' וכו'
(ד) וכו' וכו' וכו' וכו' וכו'
(ה) וכו' וכו' וכו' וכו' וכו'
(ו) וכו' וכו' וכו' וכו' וכו'
(ז) וכו' וכו' וכו' וכו' וכו'
(ח) וכו' וכו' וכו' וכו' וכו'
(ט) וכו' וכו' וכו' וכו' וכו'
(י) וכו' וכו' וכו' וכו' וכו'

ליקוטי רש"י

ירושה ראשונה. של
יושע וישיבה. זימי
עזרא. יש א"ה. כלומר
צגלות נכבדלתי עטלה
קדושה הארץ ונטלה
לירושה ולקדשה צבייה.
שלישית. לעמוד ללא.
אין א"ה. כלומר איה
ירושה דלא יעטרו
לרשעה ולקדשה דלא
עטלה קדושה עומדת
הכוכב וא"ר יוחנן.
עטלה. בזמן תנא סדר
ע"פ רבי יוסי. דהא
חמיה ר' יוסי דסמח
ממניין ר"מ ניהו מ"ה.
נתן סאה ונפ"ה סאה.
הו"ו מיני דתנן כהן לגבי
מקוה פסמים עטלין
ועטעמא און מעטין מי
פירות וזו מקה שאני
מיס ותמד משפתינן
וקמייה תהם פסמים מעלין
עטעמא און מעטין כ"ד
מקוה שיש לו ל"ש סאה
לפסול (א) (ב) (ג) (ד) (ה)
למ"כ לא העלתה וטעל סאה
לא העלתמהו וז"ל לא
ספולו פסמים דמעלין
כ"ד חיי צמחוי ארבעים
סאה מיינות נתן סאה
מלא חמיות וטעל סאה
אחר המינה בעל דעטלו
להן קמתי מקוה השלם
הילכן כי חזר ונטל לא
היה נטול על דיהם לנטול סאה.
נתנת ונטלה סאה כשר

ומים גמי לא אמרן אלא דהו רביעית דחויא להטביל מחטין ונאורות כו' משמע דס' חזי להטביל צו ועוד אמרי' צכסוי הדס (פולין דף פ' ד'
(ס' א) מיס כחמי וממעטין מי פירות והיכי פריך מהכא דמדרבנן צעיה אומי פירות צדיק קמתי לה כדפי' בקונוטוס וי"ל דפירין
משום דקא פסוק ומי עזר אפילו ומעטין ונאורות דמדלאורייתא לא צעי מ' סאה והי דלשמיי פירות רוב מצטוליס חמיי צמי פירות
ופסול מדלאורייתא אף למחטין מ"מ צמחלה על מחלה מיהא מדלאורייתא כשר למחטין ומדרבנן הוא דצעינן רבייה ועוד ו"ל דמדלאורייתא קמא קמא
צטול (א) ואפי' צעינן רוצח א"י קאי נמי אהמד שיש צו מיס דקחשיז צמנן' מקואות (פ"ו מ"ג) ואכולהו קא"ר יוחנן עד רוצו ב:
אמר **רבי יוחנן** עד רובו. משמע דברובו לא אמרינן ראשון ראשון צטול וכן צפרק צמה אשה (שנ"ח דף ק' וס' א) גבי אשה דשמואל דעבד
להו לננחיה מקואות ציומי ניסן שלא ירבו טעמים על הזוחלים וצ"פ הנודר מן היקב (מדרש י"ז) צלל שקברו צשציעית ונטעו צשציעית
ורבו גידוליו על עיקרו מותר ומימה דצפרק צמרה דמסכת ע"ז (דף ז' ע"ג) א"ר יוחנן המערה יין נסך ממציית לבר אפילו כל היוס כולו ראשון
ראשון צטול ונראה לר"י דהיא דמס' ע"ז דלמרין ראשון ראשון צטול היינו דוקא עד ס' אכל אם אין ס' מן ההיתר לא דא"ל להצטול כיון
שיש נ"ט בצקוף דהא טעם בעיקר מן המורה הוא כדלמר צאלו עוברין (פסחים דף מ"ד: וס' א) ובפרק ג' מיניס (נזר דף ל' וס' א) ומ"מ אע"ג
דאיכא ס' מן ההיתר אי לאו דפסול קמא קמא היה נאסר כהן אם היה נופל צבת אחת או אם היה מערה דבדר דנפיש עמודיה טפי מפי צבת
ללא נפיש עמודיה טפי (א) מירלור קטן (ב) דזיין נסך הממיר יותר מצשאר איסוריה כדמנן התם (ע"ז דף ע"ג) שהוא צלל שהוא וקסבר רבי יוחנן
דכי איכא למימר ראשון צטול צאיסורא לגו הימירא ולא נפיש עמודיה צעטל והולך עד ס' ולא אמרינן שיאסור צלל שהוא דלמחמיתין דהתם
קאי וכי פריך התם מממני' דזיין נסך אסור צלל שהוא מאי לאו דפסול איסורא לגו הימירא לא הוה מצי לשנויי דאירי צנפיש עמודיה מפי
חצית דהא כל שהוא קמתי ללא נפיש והא דפריך עלה מיין גמיס צני"ט מאי לאו דפסול חממה דאיסורא לגו מיהא דהימירא אע"ג דרבי יוחנן נמי
לא קאמר דצטול אלא עד ס' לא פריך אלא מוכח רישא מדסיפא איסורא לגו הימירא רישא נמי איסורא לגו הימירא וקמתי צלל שהוא ומסיק
דכולה ממתיני הימירא לגו איסורא ומ"מ אמת הוא דצני"ט אסור צלל ענין זין איסורא לגו הימירא זין איכפא (א) **דלא** נשקד רובא. מימה
היכי מצי למימר הכי את הן צמנן' מקואות (פ"ו מ"ד) מיס שארצין און גשמים סחן מעטרות צמרה וצמעה עד (א) מעלות המערה הכי רוצ כשרי:
כשר אם רוב פסול מוחלה על מחלה פסול אומי צמנן שאלו הגשמי פסול למקוה כו' משמע צבדיה דשארצין דרבנן צעי כשרי:
נתן **אנדרווגיטוס** נישא. פירוש דמשמע נשואין אמורים והרי הוא כוכר ומאכיל צממה דלאורייתא דאי לא הוה נשואין ודאין ה"ל למימר
אלמדווגיטוס שקדש קידושו קידושו ומשי תני אם נשא דיעבד ולישנא דלמחלה דהך סוגיא היינו פ"י נישואין ודאין אכל אין לפרש
דמקדק מדשרי למחלה לישא ולא אסרינן ליה למחלה מספק גשים המסוללות זו צו"ה דמחלה דמאכיל לר"ל צממה זמן הזה דרבנן לא
מסתבר לאסרו למחלה מוטעם זה ועוד יש לפרש דאלמדווגיטוס נישא משמע דמיני לישא דמייפק אפריה ורביה וא"ת והיכי פריך אלמדווגיטוס
נישא אמילמיה דרבי יוסי ונריך לדוקו שהוא סיוס מילמיה דרבי יוסי אף על פי שרבי יהודה מפסיק צינמיס:

צביה

א"א מצידור כצ"ל. וכו' בתוס' ע"ז ע"ד ד"ה ודוק וק"ל (גליון) וכו' מהדרא בתרא רבית רבתי (א) צ"ל
וב"י (נדר וסוף) (א) נראה צ"ל ומשייה לא שרינן רק עד רובו אלא דגם דרבנן כפי רבייה (גליון):

ואינה נחמכה לעולם ואי נחזקתו עומדת לעולם ואע"פ שאין לנו שם שלטון ואם הכונה משום שנחנה לנו ניחא אבל עמס קרקע אינה נגזלה אינו מוצן דהלא קיי"ל דכיוצא מלחמה קונה וגם נשקטק שם בעלים קונה כדאמר זירי פ"ז דכלאים וזרימ פ"ב מה' כלאים כ"ע.

— ע"כ נדפס שם —

סק"ז — נס"ג' ס"ק י"ד. סק"ז — נס"ג' ט' ס"ק י"ח — (ח) נראה דכשם שאין שכירות מפקיעה מידי מטעם כי כ"כ מכירה לזמן ואע"ג דמכירה לזמן אלים עפי וכמש"כ לעיל מ"מ לענין תרומה לא מכני מכירה לזמן וכמש"כ הו"ר ר"ע אלמנה וכן לענין שביעה בהמחו וכדמוכח ע"ז ע"ז א' דכל שאינו קנין להכיל בהתרומה אינו קנין לענין שביעה בהמחו, ונראה דכ"כ דאינו קנין לענין הפקעת מטעם, ואע"ג דלעולם אין לנכרי קה"ג לר"א ומ"מ מפקיע מן המטעם נראה דקנין לעולם אלים עפי [אע"ג דבוא מטוב מלקוח בגוף] מקנין לזמן, וכלכך אף בסוריה אין קנין לזמן מפקיע מן המטעם וכן בזכ"ז למכ שנסחפק בסכ"ח דיוטיל קנין נכרי להפקיע דוקא קנין עולם אבל לא לזמן דאינו אלא קנין פירות, ומש"כ הר"מ פכ"ג מה' מכירב כ"ז דבגובה ובורס הייט צאופן שהגוף משחייב וכמש"כ חז"ל אכ"ע נשים ס"י ע"ד, ויש שכתבו נהקנ נמכור לזמן לנכרי בזכ"ז וע"ז אין הפירות קדישין בקדושה שביעה, ולהאמור אין קנין לזמן מוטיל אף בסוריה ואז"ל בזכ"ז שאין ההפקעה מוכרעת אף במכירה גמורה, גם לא נללנו מאיסור שכירות דודאי מכירה לזמן חמיר עפי ומכ שכתבו היפך מזה חמור. [ע"י לק' ס"י כ"ד סק"ד].

(ט) ואם מוכר באילנות וגושיהן ע"מ לשרש אותן ולהוליאן וכניחס כנכרי אלא ישראל וגדלו פירותיהן הפירות קדושין אף למ"ד יש קנין דכיון דעפר תלוש המונה בענין שאינו נקוב לא חייל ע"י שם קדושה בארץ והגדל בענין שא"י פטור מן המטעם נמלא שעיקר סיבת הקדושה הוא בשביל שהוא מחובר לדור בארץ וכיון שהארץ קדישה כל המחובר לה נעפל לה ובעל לגבה ולא נאמר כה"ג הפקעת קדושה וענין נקוב של נכרי המונה בקרקע ישראל אף אם בענין גדול ויש בו עפר כדי שיעור ויקנה חייב במטעם, וכרי ענין נקוב המונה בחו"ל ונפו בארץ אזלין בחר נופו כמבואר גיעין כ"ז א' וחייב בשביעה וכ"ג ככא האויר של ישראל ואע"ג דבאשרוש בחו"ל לא אזלין בחר נופו ככא כיון דאין לו רשות כאן וכו' מונה בשרות ישראל בגזילה אזלין בחר נופו וכמו דס"ל לר"י שלבי ב"מ דאזלין בחר נופו משום אינו ראה תחתון למלאות גינתו עפר אין כאן ירק, ומיכו לענין ממון הדבר צריך בכרע אבל לענין הפקעה כיון דשכירות אינה מפקעת אף שהפירות גדלין בשרות נכרי מחבצר דגם כה"ג אינה מפקעת כיון דעיקר הארץ והאויר בקדושה.

עוד נראה דנכרי אינו קונה קרקע אף לחלשה ולהסירה למ"ד אין קנין לנכרי לחפור צב צורות והמוכר לו לחפור צב צורות אין הקנין חל דכל זמן שהוא מחובר היא קרקע הארץ ואין לנכרי צב קנין לזכות צב להסירה ולקלקל ארץ ישראל, ואף דקיי"ל כרצה דאמר אין קנין לענין מטעם אין זה מכריע דקיי"ל כותי לענין לחפור צב צורות, ועוד יש לדון שאינו זוכה באילנות ע"מ לעקן קדם זמנן מהא דאמרו ב"מ ק"א א' דכאומר זיתי אני נוטל אין שומעין לו משום ישוב א"י וכיון שחקנו חכמים כן אפשר דלא מהני שום קנין להפסיד הישוב מתחת תקנת חכמים ולי"ע.

(י) במש"כ ס"י א' סק"ז דמקור דברי החוס' ב"מ פ"ח א' בחזר המוכר ולקח חייב מה"מ מהא דממעטין הפקר מקרא ולא מטעם משום לקוח לא יתכן לדעת ר"מ דמירה הלוקח חייב מה"מ שהרי הוכיח מן הפקר מירחו א"ח"כ ופירי אלטרין קרא למפטרע, וכתו ב"מ שם כתבו כן לדעת ר"מ ונראה לדעת הר"מ דמירה ע"מ למכור פטור מה"מ אף א"ח"ל דבעין שימכור דוקא אבל אם נמלך ואוכל חייב מה"מ מ"מ אם מכר וחזר ולקח פטור.

— סוף הס"ק הועתק נס"ג' א' ס"ק כ"ח סק"ל — ס"ק י"ח — נס"ג' ג' ס"ק ט"ז וס"י ז' ס"ק י"ט. — ס"ק י"ב — נס"ג' ח' ס"ק י"א, וס"י י' ס"ק י"א. — ס"ק י"ג — נס"ג' י"ד סק"ג. —

וכן כל דאמרו שכירות לא קניא בע"ז ע"ז א' ובפסחים ה' א' הוא ספי למ"ד ק"פ כה"ג ומיכו לענין תרומה ל"מ ק"פ אף למ"ד כה"ג כמש"כ הו"ר זימון ס"ז א' ובע"ז שם מוכח לי מישאל ששכר פרה מכהן ואין חילוק צב בין קנין פירות לשכירות.

ב"ב פ"א א' למטעמי אדמה נכרי, ופירשו הו"ר דאין קנין, ואע"ג דאין הנכרי קונה קה"ג אלא פירות נמי איפגס אדמתך כיון דקנה לה נכרי לניקה ואף אם חכר ישראל ממנו הפרדס אינו מניח וכש"כ בלקח פירות, ואף דלא קיימא צמסקא ואדמתך ממעט לוקח מ"מ נראה דהדיון אמת דמוכר מן הנכרי פטור כחוכר מישאל ואף שהבעלים הראשונים חכרו מן הנכרי.

גיטין מ"ז א' הא לא הפקיר חייב, נתקשינו שם אמאי לא משני מדרבנן וי"ל דסבר כר"י בשם ר"י פאה פ"ד ה"ז דקל הקילו חכמים בליקועים דכל שקרי עלי שם לקט לא החמירו חכמים צקנין נכרי.

(כ) הא דכ"ר"מ דדיון תרומה ומטעם דדיון חלה לענין תנאי דביאה כולכס אין השחוחס גמורה דבחלה קידוש בארץ מתחלה נהבוב ע"י ביאת ישראל לארץ ולכן נחייבו בחלה צ"י שכבשו, ובעליית מוצר כיון דלא הו"י ביאת כולכס כדאמר כחובות כ"ה לא נחקדשה לענין חלה ואף אם ישונו רוב ישראל קדם הגולה העמידה לא יחייבו מה"מ בחלה שאין קידוש אלא ע"י מלך או נביא ומיכו אפשר דקידוש לחלה כיון דביאה תלו רחמנא א"ל מלך ונביא אבל אכתי י"ל שאין קידוש חדש בזמן בגלות.

אבל תרומה קידוש בארץ הוא ע"י מלך ונביא וישראל להכסים שחקדשו ולא נחייבו ישראל בתרומה צ"י שכבשו וכן תנאי דביאה כולם ילפינן תרומה מחלה ואם ישונו רוב ישראל אף בזמן הגלות תחזור חייב תרומה מה"מ וכמו שפירש הכ"מ פ"ח מה"מ ככ"ז הא דכ"ר נבנו שם ה"א שובג שלא צפני הבית וצב"ה שקדושה ע"י נחקדשה לעתיד לבוא.

— נדפס חז"ל חז"מ סימן א' ס"ק כ"ז —

ר"מ פ"ג מה' שולחין כ"ז שזה מי יאמר שיש לו חלק בא"י ואפילו הוא ראוי אינו ברשותו, אמרו בגמ' ע"ז י"ג צ' דא"י ירושה היא ואין אדם אוסר דבר שא"ש וצ"ה י"ג א' קרי לה קציר נכרים ופי' בחר שם דנתנה לאע"ג גוף מהיום ופירי כששולם טון האמורי וירשו הבנים הארץ, ויש לעי' לאחר שגלו ישראל וקנו האויבים הארץ בכיבוש מלחמה ויאוש ונשקטק שם בעלים אי השיבה הארץ של ישראל מלד הבטחת שמו ית' להשיבה אליו והו"י הגוף שלנו וכלכך אף שכל יחיד נכר פקע קנינו מחלקו מ"מ יש לכל יחיד חלק בארץ מלד שנחנה לכל ישראל ותחלקו לצאי הארץ לעתיד לבוא, או דלמא שאין מתנתו של האע"ג אלא עד שנגכסו לארץ וזה כ"א בשלו אבל נאחר שגלו ופקע קנינם אין לישראל צב שום קנין עד שישונו ויחללו ומדברי רבנו כאן משמע שמתנת האע"ג קימת לעולם וחשיב גם כשחא גוף של ישראל ומש"כ רבנו דחשיב אינו ברשותו אע"ג דבקרקע אמרין ב"מ ז' א' דחשיב ברשותו היינו דוקא ציכול להוליאו דדיינים, ומש"כ רבנו מי יאמר שיש לו חלק בא"י פי' הכ"מ דלמא הוא כן גרים ולי"ע וכי אפשר לי' לנחצב להחזיק ישראל כספק כן גרים ולבעל צב בהרשאה, ומיכו נראה דלא מהני קנינו אלא אם צלמנת יגבה המורשה הדי"א שהקנה לו המרשה ואם צלמנת תשוב א"י לישראל בחייו ויעול חלק בארץ אז יגבה המורשה הדי"א מחלקו של המרשה שהגיע לו ע"פ הגורל אבל אם לא יכה המרשה בחיים נשעת חלוקת הארץ לא יגבה המורשה כלום דהארץ תחלקו לצאי הארץ ולא להאצות אפי' למ"ד דחלוקה הראשונה היתה ליוולא מלרים ב"ב ק"י"ט, ולפ"ז מתפרשין דברי רבנו מי יאמר שיהי' בחיים בזמן ביאה הגולה.

ולמדנו לפ"ז למ"ד גיעין מ"ז א' יש קנין לנכרי להפקיע מיד מטעם דלענין הפקעה סגי צקנין הפירות דהא קנין בגוף לית לכו משום מתנת האע"ג וצ"ל א"ה אין להם קה"ג גמור וכמש"כ לעיל סק"ד, ומיכו מכירה לפירות גרע עפי וכמש"כ שם, ודברנו שם שאין לישראל עכשו כלום אבל מדברי הר"מ למש"כ משמע שיש להם. **ומהר"ש"ם ז"ל צפ"י הירי' שביעה פ"ז כ' בשם הגאונים ז"ל דגוים שכתובין צב אין להם חזקה דקיי"ל קרקע אינה נגזלה**

דין בתי
ע"ח
בירושה
שניה שלא
נהג יובל

גדר דין כל
יובליה
עליה

ביאור
שיטת
הרמב"ם
דחורשה
בוח"ז
דבבנ

ולבאורה היה נראה לומר צדעת הרמב"ם, עפ"י דק"ל דאין צחי ע"ח נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג, והנה הא מצואר בערכין דף ל"ב דצירושא שניה לא נהגו יובלות מד"ת, וא"כ הא נמצא דלא נהגו אז גם צחי ע"ח, ולפ"ז הרי ניחא שפיר הא דלעתיד לצוא יקדשו צחי ע"ח, כיון דצירושא שניה היה חסר זאת לגמרי ע"כ שפיר צריך לקדשם ע"ז לעתיד לצוא. **אלא** דעדיין ז"ע, דהנה ציסוד הקידוש של צחי ע"ח אינו מצואר כלל בגמ' האיך הם מתקדשים, ועיין ברש"י בערכין דף ל"ב שכתב דהקידוש של צחי ע"ח הוא צחי חודות, ומצואר מזה דס"ל דצחי ע"ח הם צדין קידוש צפ"ע מלצד קידוש הארץ, אכן מסתימת דברי הרמב"ם צפ"ב שם נראה דצחי ע"ח אין להם כלל דין קידוש צפ"ע, ורק דע"י קידוש הארץ הם מתקדשים ממילא בקדושת צחי ע"ח, דכן הוא הגז"כ בהמוקפות חומה בשעת קידוש הארץ יחול עליהן קדושת צחי ע"ח, ואפילו לדעת רש"י דקובר דיש להן דין קידוש צפ"ע, מ"מ הלא הא ודאי דהקידוש שלהם צריך להיות יחד עם קידוש הארץ, ומצואר בערכין דף ל"ב דאין סומכין אלא על חומה שהיתה בשעת קידוש הארץ, וא"כ אם נימא דכל צחי ע"ח צריכין קידוש מחדש לעתיד לצוא, הרי ז"ע דצמה יתקדשו אז אחרי דקדושה שניה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לצוא, וליחא אז לעתיד לצוא לקידוש הארץ כלל, א"כ איך יתקדשו הצחי ע"ח אז. **אלא** ודאי מוכרח דלא צעין כלל קידוש צחי ע"ח לעתיד לצוא, ומשום דאע"ג דצירושא שניה לא נהגו יובלות מד"ת, מ"מ הלא זהו רק משום דלא היו כל יושביה עליה, דהוי זה דין מסויים צנהיגת דין יובל דלרין דוקא שיהיו כל יושביה עליה, אבל צעיקר קדושת הארץ לענין יובל לא חסר צה ולא מידי צירושא שניה, וכן מצואר להדיא בערכין דף ל"ב שם דמשגלו שצט ראובן ושצט גד וחצי שצט מנשה צטלו היוצלות וכשחזרו חזרו היוצלות, הרי להדיא דהך דכל יושביה אינו תלוי כלל בשעת קידוש הארץ אם היו אז כל יושביה עליה אם לא, ורק דכל יובל בשעתו הדבר תלוי, וא"כ ממילא דלעתיד לצוא כיון שיחשבו אז כל יושביה ממילא יחזרו אז להיות היובל נוהג, ולא חסר תו שום קידוש, כיון דעצם קדושת הארץ לענין יובל קיימת גם באין כל יושביה עליה, וממילא דיחזור אז לנהוג גם דין צחי ע"ח ממילא, וא"כ הרי הדרא הקושיא לדוכתה דאמאי פסק הרמב"ם צסתמא דיקדשו צחי ע"ח לעתיד לצוא, והלא כבר מקודשים הם עוד מימות עזרא שקידש הארץ. **והנראה** לומר צה, עפ"י פסק הרמב"ם צפ"א מהל' תרומות הכ"ו ז"ל, התרומה צוה"ז ואפילו במקום שהחזיקו עולי צבל ואפילו צימי עזרא אינה מה"ת אלא מדצריהם שאין לך תרומה של תורה אלא צא"י צלצד וזמן שכל ישראל שם שנאמר כי תצאו ציאת כולכם וכו' עכ"ל. והנה הרי צאמת צתרומה לא כתיב כלל כי תצאו, וז"ל דילפא מצי תצאו האמור צשמיטה ויובל, ומשום דתרו"מ תליין צשנות השמיטה, וכמצואר ברש"י כתובות דף כ"ה ע"ש, ולפ"ז נראה ודאי דשמיטה ויובל ג"כ צריך ציאת כולכם

עצי החיים

לדעת הרמב"ם, כמו תרומה ומעשר, כיון דעלייהו הוא דכתיב הך קרא דכי תצאו דילפינן מיניה דלרין דוקא ציאת כולכם. **והנה** הך דינא דציאת כולכם לא דמי להך דינא דכל יושביה עליה דמצואר צהסוגיא בערכין דף ל"ב שהצאנו למעלה דחלי רק צשנת היובל עצמו צשעתו אם היו אז כל יושביה עליה אם לא, אבל לא כן הך דינא דציאת כולכם, עיקרו הוא על שעת ציאה וירושא, דאז הוא דלרין שיהא ציאת כולכם, והכי מצואר צכתובות דף כ"ה דקאמר דלהכי חלה צוה"ז מדרצנן משום דכי אסקינהו עזרא לאו כולהו סלוק, ולא קאמר צפשיטות משום דעתה אין עליה כל ישראל, הרי להדיא דהעיקר תלוי רק צשעת ציאה וירושא, וכן מוכיח לשון הרמב"ם צפ"א מהל' תרומות שם שכתב ז"ל, שנאמר כי תצאו ציאת כולכם כשהיו צירושא ראשונה וכמו שהם עמידים לחזור צירושא שלישי לא כשהיו צירושא שניה שהיתה צימי עזרא שהיתה ציאת מקצתן ולפיכך לא צייתה אותן מה"ת עכ"ל, הרי מצואר דצצריו דתלוי רק צציאת כולכם של שעת ירושא. ונראה עוד מזה, דצאמת הך דינא דציאת כולכם הוא זה דין שחייב צעיקר הירושא והקידוש, דרק צירושא כי האז שיש צה ציאת כולם הוא דמתחייבים צתרו"מ ושמיטה ויובל, וצחקר ציאת כולם מיקרי עוד לא נגמר עצם הירושא והקידוש לענין חיובא דתרו"מ ושמיטות ויובלות, והוי זה חסרון עצם הארץ דלית צה עוד חיובא דתרו"מ ושמיטות ויובלות. ונמצא דצירושא שניה דלא נהגו יובלות הוא מתרי טעמי, חדא משום דלא היו כל יושביה עליה, וזה הוי רק חסרון צנהיגת וקיום היובל, ועוד משום דלא היתה ציאת כולם, דזה הוי חסרון עצם הארץ צעיקר דין ירושאה וקדושתה, דמיחסר צה עוד חיובא דיוצלות. **ולפ"ז נראה**, דמשום הך דינא דציאת כולכם, כיון דהוי זאת חסרון צעיקר הירושא לענין שמיטות ויובלות, א"כ ממילא דצירושא שלישי שצאו אז כל ישראל ויהיה נשלם אז חיוב הארץ צתרו"מ ושמיטות ויובלות יהיה אז גם גמר הירושא לענין זה, וא"כ י"ל שזה הגמר יהיה צריך גם צ"ד כמו עצם ירושת הארץ. ולפ"ז מיושב היטב דברי הרמב"ם דלעתיד לצוא יקדשו צע"ח, אף אם נפרש דקאי גם על מקומות שקידש עזרא, דכיון דהדין דציאת כולכם הוא שייך לעצם ירושת הארץ לענין שמיטות ויובלות ותרומה, וא"כ הא נמצא דירושא הארץ לענין שמיטות ויובלות ותרומה נשלמת ע"י שני הירושות יחד, דירושא שניה אהניא לעצם קדושת הארץ, וירושא שלישי תהני להשלים קדושתה ודין ירושאה שלה צציאת כל ישראל שהוא זה ציאת כולכם האמור צתורה, וא"כ י"ל דה"ה לענין קידוש צע"ח, כיון דהם תלויין ציובל, ועצם דינא של קדושת צע"ח הוא ע"י קדושת הארץ, והוא זה מדצריהם התלויין צארץ, א"כ ממילא דנוהג צהם דין ציאת כולכם צעצם קדושתם כמו קדושת הארץ לענין יובל, ונשלמת קדושת הצע"ח ג"כ ע"י שתי הירושות יחד בקדושת הארץ המושללה ליוצלות, אשר ע"כ שפיר מיייר הרמב"ם גם צמקומות שקדש עזרא צירושא שניה, ומ"מ שפיר פסק דלעתיד לצוא יקדשו את הארץ

גדר די
ביאת
כולכם

אלא דבהא מתורץ רק להתרומות והמעשרות שהישראל נותנם לכהן וללוי דאין בזה טבל של תורה וכמו שנתבאר, אבל בכהן התורם לעצמו הדרא קושיא לדוכתא. דאם הפירות אינם טבולים אלא למעשר לחוד, או להיראים שאינם טבולים אלא למעשר שני בלבד, והכהן או הלוי תורמן ומעשרן לעצמו, הרי התרומה ומעשר המה טבל דאורייתא ואין כאן לא פטור לקוח ולא פטור הפקר בית דין ונמצא שאוכלים טבולים דבר תורה.

וכדי ליישב גם זה אקדים מה שנסתפקתי זה מזמן, לשיטת הרמב"ם דבאמת קדושת עזרא לא בטלה, וכל עיקר הפטור מתרו"מ מזמן בית שני ואילך הוא משום דתרומה ולפינן מחלה שאין חייבים אלא בזמן שרוב יושביה עליה, דלפי זה אין הפסק בעצם קדושת הארץ, אלא דתנאי יש בחיוב של תרו"מ שאין החיוב חל אלא בזמן שרוב יושביה עליה, ע"כ יש לדון דתנאי זה אינו אלא לענין חיוב הפרשה דאין בו משום טבל ולא חיוב הפרשה כל זמן שאין יושביה עליה, אבל מ"מ בדיעבד אם הפריש אין פטור זה שאין יושבין עליה מעכב את חלות התרומה, דאין לך בו אלא חידושו זה שאינו טובל ולא מחייב בהפרשה, אבל אם עמד והפריש תרו"מ יש לדון דשפיר חל ההפרשה, דכעין זה מצינו בירושלמי הביאו הרמב"ם (הלכות תרומות פרק ב הי"ב) הפקיר קמה וזכה בה ועבר והפריש ממנה תרומה, הרי זו תרומה עכ"ל, אעפ"י שפטורה משום הפקר דפוטר מתרו"מ, וכן מפורש שם בהראב"ד לא שיהא חייב אלא שאם הפריש הרי תרומה ע"ש, וא"כ לא רחוק לומר כן גם לענין הפטורין מטעם שאין רוב יושביה עליה. ודוגמא כו' דיש שפטור מתרו"מ ואם הפריש תרומתו תרומה מן התורה, מצינו להראב"ד הו"ד בכפתור ופרח פרק ג. שדעתו בשאר הפירות חוץ מזיתים וענבים שפטורים מתרו"מ ואם הפריש תרומתו תרומה יעו"ש, ואח"כ מצאתי שכ"כ בס' "אהל אברהם" להגאב"ד מקובעלסדארף ז"ל (סימן מה) שמחדש ואומר דלשיטת הרמב"ם דמימי עזרא ואילך תרומה דרבנן זה אינו אלא לענין חיוב הפרשה דליכא איסור טבל מן התורה בזמן הזה, אבל ודאי אם הפרישו יש להם דין תרומה וחלה מן התורה וזר חייב עליהן מיתה בידי שמים, וכמו שמצינו במקדים תרומה בשיבולים, ומיישב בזה דברי הרמב"ם (הלכות תרומות פרק א) דבהלכה ה כתב דקדושת עזרא קדשה לעתיד לבוא ומשמע דהוה תרומה דאורייתא ובסוף אותו הפרק כתב דגם בימי עזרא הוה דרבנן, ולהנ"ל מתיישב דכונת הרמב"ם במה שהוא אומר דתרומה דרבנן היינו רק לענין חיוב הפרשה והוה מדרבנן אבל אם הפריש התרומה יהא דאורייתא עכ"ד.

ובזה אמרתי לתרץ מה שראיתי מקשים על משנתנו ריש ברכות (דף ב ע"א) דתנן מאימתי קורין את שמע בערבית משעה שהכהנים נכנסים לאכול בתרומתן ולשיטת הרמב"ם דתרומה בזמן הזה דרבנן, ואם נאמר דתנא דמתני' ס"ל דק"ש דאורייתא כדאמרין תנא אקרא קאי, א"כ כיצד תלי להו תנא דידן ק"ש ואכילת תרומה בהדדי הא ק"ש למ"ד דאורייתא זמנה צאת הכוכבים, ואכילת תרומה דרבנן יש לדון דגם בבין השמשות משקיעת החמה יכול לאכול תרומה דספיא דרבנן לקולא, אבל לפי הנ"ל דבקורא לה שם תרומה הוי הודפס מאתר אוצר החכמה

שאינו מביאין וקורין דילפי אהדדי, וכיון דכהנים אין מביאים הדרא קושיא לדוכתא דמאי פריך והא קא מפקע להו מתרו"מ הא הוי לקוח, עכ"ד. ולכאורה י"ל דכיון שעצם הנתנה היא רק מתורת ספק דשמא בכורים נינהו א"כ נמצא דאי קמי שמיא גליא דלאו בכורים נינהו אינו נותן לו בתורת מתנה ולא לקוח הוא.

הן אמנם דיש לפקפק ולדון לאידך גיסא, דהרי נתנה זו שהיא בתורת בכורים דנותן לו על מנת לאכלה כמצות בכורים שמצותה באכילת כהנים, ע"כ דהוי מתנה חלוטה ולא נתנה בתורת ספק, שהרי אינו נותן לו על מנת להחזיר וא"כ אף לצד זה שאינם בכורים נמי מתנה הוי, מ"מ יש לדון דמה שמוסר לו לאכילה אין זה מכריע שלשם מתנה קא מכוינ. ומעין זה מצינו בגמרא בנדריים (דף לד ע"ב) א"ל לא לאפוקי דאי אומגיה עלה תיתסר ליה דההיא שעתא נמי ככרו הוא, עכ"ל. הרי דהומגיה לאכילה משכחת לה שאינו רוצה לתת לו מתנה אלא רק שיאכל, אבל לא שיהא שלו, עיין ר"ן שם דאי יהיב ליה מתנה שריא ליה וכי קאמר ליה עליך לאפוקי דאי אומגיה. וכ"כ מהרי"ט (ח"א סימן קנ) באורח שהוזמן לאכול על שלחן בעל הבית ונטל מנתו מלפניו וקידש בו את האשה ודן שם לומר דאינה מקודשת משום שאין קנין להאורח עד שיתן לתוך פיו. דדעת בעל הבית שיאכל האורח משלו ולא יקנה קודם אכילתו, וטעם זה עולה גם למתנת כהן בבכורי ספק, דמכיון שאין לנו גלוי דעת שבעל הבכורים רוצה לתת מתנות וכל עצמו שהוא נותן הבכורים הוא רק לצאת ידי חובת בכורים, אבל חוץ מהמצוה אע"פ שהוא מוסר להכהן על מנת שיאכל ולא יחזיר לעולם, זה אינו מוכיח שנותן לו במתנה ושיעשה שלו אלא שיש רשות להמקבל לאכול אבל קנין אין לו בהבכורים, ולכן שפיר פריך בגמרא ודילמא לאו בכורים נינהו וקא מפקע להו מתרו"מ, דהא אפשר דקפיד שלא לתת מתנה וכמו באומגיה דניחא ליה שיאכל אבל לא לזכות בהם קודם אכילה.

ב.

עוד אמרתי בישוב קושית הטורי אבן על היראים וכן בישוב דברי הנוב"י דלעיל, בהקדם מה דנחלקו בדין הפקר דפוטר ממעשר אם זה אינו אלא בהפקר שקודם מירוח אבל הפקר שאחרי המירוח מכיון שכבר נתחייב במעשר שוב אין הפקר פוטר, דהתוס' בב"מ (דף כא ע"ב) ס"ל דהפקר שאחר גמר מלאכה אינו פוטר כפשטות לשון המשנה סוף פ"ק דפאה "ונותן משום הפקר ופטור מן המעשרות עד שימרח". אבל יש ראשונים דס"ל דהפקר פוטר לעולם אף אחרי גמר מלאכה, א"כ יתכן דגם בכה"ג דלא חל שם תרומה מהתורה והוא טבול למעשר לחוד, או להיראים דלא טביל אלא למעשר שני לחוד, מ"מ לא יהא איסור טבל על התרומה שהוא מקדים להכהן שהרי ידוע דכל חיוב ממון דרבנן יסודו מכח הפקר בית דין הפקר, ובירושלמי דפאה מבואר דהפקר בית דין פוטר מן המעשר ונמצא דאיסור טבל של חלק התרומה שהוא משום חיוב מעשר כבר פקע מכח הפקר בית דין ושפיר אוכל הכהן והלוי את התרומה והמעשר לשיטת היראים, דאתי תרומה דרבנן ומפקיע טבל דרבנן.

תרומה דאורייתא נחא שפיר דאסור לאוכלה בין השמשות

משום דספיקא דאורייתא לחומרא.

וכעין זה הערתי על דברי מהרש"ם בספרו "משפט שלום" (סימן רד), שהביא ראייה למש"כ הנודע ביהודה מהדו"ק (יו"ד סימן ט) דלדעה קמייתא (בשו"ע חו"מ סימן רד) שצריך לקבל מי שפרע משום דס"ל כיון דמעוה קונות מן התורה אלא שחכמים תקנו מי שפרע, א"כ כל זמן שאינו מקבל מי שפרע נשאר על דין תורה, והוי כמו שכבר נגמר הקנין ולא מהני אומדנא, ע"כ. ואומר המהרש"ם שם ראייה לזה ממש"כ הרמב"ם (הלכות תרומות פרק ט ה"י) שאם מכר הכהן פרתו לישראל ולקח הדמים אע"פ שלא משך הלוקח הרי זה אסור להאכילה תרומה שדבר תורה מעוה קונות, והרי הרמב"ם סוף פרק א מתרומות פוסק דתרומה בזמן הזה דרבנן, א"כ כיון דמדרבנן לא קנה אמאי יאסר להאכילה תרומה דלגבי דרבנן מהני תקנתא דרבנן כמו שכתב הב"י (אה"ע סוף סימן מב) דהם אמרו והם אמרו, עכ"ד. אבל לפי מה שהעלה בס' "אהל אברהם" הנו' דבכה"ג שכבר תרם נעשה תרומה דאורייתא א"כ אין כאן לא קושיא על הרמב"ם ולא ראייה לדינו של הנוב"י, דמכיון דהתרומה היא תרומה של תורה, שוב לא מהני בטול הקנין דרבנן להתיר איסור אכילת תרומה דאורייתא.

וכן בעירובין (דף לו ע"א) תניא, כיצד אמר ר' יוסי ספק עירוב כשר כו' אבל עירב תרומת ספק טהורה ספק טמאה וכן בפירות ספק נתקנו ספק לא נתקנו, אין זה ספק עירוב כשר, והטעם הוא משום דגבי עירוב בעינן שיהא סעודה הראויה לו מבעוד יום, ומכיון דמטעם ספק אסורה עליו הרי אין זה סעודה הראויה לו. ולכאורה יש לדון דלהרמב"ם דתרומה בזמן הזה דרבנן אמאי אסור לאכלה מטעם ספק נימא ספיקא דרבנן לקולא, אבל לפי החידוש שבס' "אהל אברהם" דבשתרם נעשית תרומה דאורייתא שפיר אסורה מספק ולא הוי עירוב, אלא שעדיין קשיא סיפא ספק נתקנה דהוה ספק טבל הא ודאי להרמב"ם אינו אלא ספק דרבנן ואמאי אסורה מספק, אך לזה י"ל דטבל הוה דבר שיש לו מתירין וגם בספק דרבנן אסור וכדאמרינן בביצה דף ד ע"א.

ולפי זה מיושב קושית הטורי אבן על היראים וכן לא יקשה על הנוב"י מה שתמהתי לעיל, דכיצד יתכן דינו של הנוב"י שיהא מעשר דאורייתא ותרומה דרבנן, דהא נמצא שהכהן באכילת תרומה זו טבל דאורייתא קא אכיל. אבל לפי האמור נחא שפיר, דאעפ"י שחייב הפרשתה הוא דרבנן מהני ההפרשה שתחול עליה תרומה דאורייתא, משום דע"י חלות שם תרומה דאורייתא קדים ואזיל איסור טבל דוה יוצא וזה נכנס.

ג.

ומדי עיוני בדברי הנודע ביהודה במה שמצדד לומר דלשיטת הרמב"ם יש הבדל בין תרומה למעשר אמרתי דלכאורה יש למצוא תנא דמסייע לו, ולזה אקדים דברי התוספתא (יומא פרק ד ה"ה) גבי הדין דמאכילין אותו הקל הקל תחילה, כיצד טבל ונבילה מאכילין אותו נבילה, נבילה ותרומה מאכילין הר צבי <שו"ת> (זרעים א) / פ"ק, צבי פסח {עמוד 47} {2864}

אותו תרומה וכו', ע"כ. והנה בירושלמי (יומא פרק ח ה"ה) קא מתמה על הך תוספתא דתנא נבילה ותרומה מאכילין אותו תרומה, וז"ל, א"ר יוסי קשייתא קמי דר' אבא תרומה בעון מיתה ונבילה בלא תעשה ואת אמר הכי, ומשני כמ"ד מאיליהן קבלו עליהם את המעשרות, ובקרבן העדה מפרש: כלומר מעשרות בזמן בית שני דרבנן וה"ה תרומות, ונבילה איסור דאורייתא, לפיכך מאכילין אותו תרומה ולא נבילה. ולכאורה תמוה דהרי בתוספתא תרתי קתני, דטבל ונבילה נבילה, נבילה ותרומה תרומה, ולפי תירוצו של הירושלמי כיצד יתקיימו שני מקראות הללו דאי מאכילין אותו תרומה משום דתרומה בזמן הזה דרבנן, א"כ קשה רישא דטבל ונבילה נבילה, ואמאי הא טבל דרבנן וכיצד נדחה איסור נבילה דאורייתא מקמי טבל דרבנן וכקושית הנוב"י, ולהירושלמי אי אפשר לומר כתירוצו של הנוב"י שהרי הירושלמי להדיא אומר דהך תנא ס"ל כמ"ד מאיליהן קבלו עליהן את המעשרות הרי דגם מעשרות דרבנן ולא דוקא תרומה, ועל כרחק צ"ל דהירושלמי ס"ל דסמי מכאן בבא דרישא דטבל ונבילה, אבל בתלמודא דידן ביומא (דף פג ע"א) הרי גריס הך בבא דטבל ונבילה נבילה, וכן הוא בתוספתא שלפנינו ותרוייהו איתגיהו. דטבל ונבילה נבילה ותרומה תרומה. והרי זה תרתי דסתרי אהדי אלא על כרחק צ"ל דתוספתא דידן בשיטת הנוב"י קאי דבזמן הזה יש הבדל בין תרומה למעשר כי תרומה דרבנן ומעשר דאורייתא וממילא דטבל בזמן הזה נמי דאורייתא בשביל המעשרות ולא בשביל תרומה, ולפי זה מכח התוספתא איצטמיד דינו של הנוב"י לחלק בין תרומה למעשר.

ואחר שכתבתי זה ראיתי בהגהת הגר"א על התוספתא הנו' דמגיה על דנבילה ותרומה וגורס בבבא שניה טבל ותרומה ולא נבילה ותרומה, ולפי הגהה זו אין שום ראייה לחידוש דינו של הנוב"י לחלק בין תרומה למעשר. אולם כל העובר על הגהה זו של הגר"א ישתומם, דהרי בירושלמי מפורש גירסא זו דגריס תרומה ונבילה תרומה, שהרי שקיל וטרי בגירסא זו והוא מותיב לה והוא מפרק דקסבר דבזמן הזה מעשרות דרבנן, וכי יתכן להגיה סוגיא שלמה המפורשת בירושלמי, ובהכרח לומר בשיטת הגר"א דלא שמיע ולא סבירא ליה חידושו של הנוב"י שמחלק בין תרומה למעשר, והגר"א ס"ל דאין לחלק בין הדבקים וממילא דאי אפשר לגרוס בתוספתא הני תרי בבי יחד דהא סתראי נינהו, ולכן מגיה טבל ותרומה ולא גריס נבילה ותרומה, והירושלמי דגרס בברייתא נבילה ותרומה אה"נ דלא גריס בברייתא היא בבא דרישא טבל ונבילה נבילה משום דהא ע"כ ס"ל דתרומה בזמן הזה וה"ה מעשרות דרבנן, ושוב לא יתכן דטבל ונבילה מאכילין אותו נבילה כקושית הנוב"י, וממילא דה"ה לגמרא דידן היומא (דף פג ע"א) דגריס בתוספתא טבל ונבילה ע"כ דלא גריס בבא דסיפא נבילה ותרומה וזהו מקורו של הגר"א שהגיה דצ"ל טבל ותרומה ולא נבילה ותרומה, ומוכח דלהגאון לית ליה כהנוב"י דלהנוב"י אין צורך להגיה התוספתא דאפשר לקיים שניהם טבל ונבילה נבילה, נבילה ותרומה תרומה.

גם בלאו הכי קשה מאד להעמיס בשיטת הרמב"ם דבר חדש כזה, ולומר דתרומה ומעשר מחולקים הם בדיניהם

דוה דאורייתא וזה דרבנן, שהרי הרמב"ם שפתי ברור מללו

קדושת ירושלים והמקדש

והנה אפילו לשיטה זו, פסק [הר"מ] כיון דקדושה ראשונה בטלה וקדושה שנייה אף דלא בטלה מ"מ לא היה הקדושה צניאית כל ישראל, על כן פטורה ארץ ישראל היום ואפילו בזמן בית שני מתרומות ומעשרות וחלה. וכתב עוד דזה דוקא לענין תרומות ומעשרות ולשאר מצוות התלויות בארץ בטלה קדושה ראשונה, אבל קדושת ירושלים והמקדש לענין קרצנות ולאכול קדשים לא בטלה הקדושה ראשונה בגלות וכוונתו, דאם היתה בטלה לא היו יכולים שוב לקדש צימי עזרא, כי הוא סובר כמאן דלמר בשבועות ט"ו ע"א דכלל אלו חנו, דהיינו לקדושת המקדש וירושלים צריכים מלך ועזרא ואוריס ותומים, וזה לא היה צימי עזרא, אף דהקדושה

ראשונה מירושלים וצית המקדש לא נחצטלה כלל, וקידשה לעמיד לבוא על ידי קדושה הראשונה. והטעם דלא בטלה לפי שקדושת המקדש וירושלים היא מפני השכינה, ושכינה אינה בטלה, והרי הוא אומר [ויקרא כ"ז, ל"א] והשימותי את מקדשיכם, אע"פ ששוממים בקדושתם קיימי, לפיכך מקריבים קרצנות אע"פ שאין בית. וכן כתבו החוס' צימות פ"ב ע"ב ד"ה ירושה, ונתנו טעם דכתב [תהלים קל"ב, י"ד] זאת מנוחתי עדי עד ע"ש, ועיין ר"מ [שם] כי לא העתקתי לשונו ממש.

קדושת ירושלים לתרומ

והנה ידוע דקדושת ירושלים היא קדושה גדולה כמבואר במשנה דכלים פ"א מ"ח דירושלים מקודשת ממנו וכו', א"כ קשה לי למה לא יהיה קדושה חמורה כוונתו שקדושה לענין קרצנות יפעול לענין קדושה קלה לענין תרומות ומעשרות, נהי דנחמילת כיבוש ארץ ישראל גם ירושלים נתקדשה לענין תרומות ומעשרות ע"י כיבוש, כי אז לא נתקדשה ירושלים לעבודת המקדש כי לא נבחרה אז, אבל צימי דוד המלך ע"ה שנבחר מקום זה ונתקדשה על ידי קדושת השכינה למה לא חועיל הקדושה חמורה לקדושה קלה, וא"כ בגלות הארץ שנחצטלה כל קדושת ארץ ישראל מחמת דהיה על ידי כיבוש והכיבוש של נבוכדנצר ביטל הכיבוש של ישראל, אבל ירושלים וצית המקדש דלא נחצטלה הקדושה, נהי דהכיבוש נחצטל, מ"מ למה לא יועיל הקדושה חמורה לקלה, כיון דהיו יכולים להקריב קרצנות ולאכול קדשים, וא"כ כיון דהקדושה האמת היא מאז ואז היה צניאית כולם, א"כ יהיה ירושלים ומקום המקדש חייב צחלה ובתרומות ומעשרות מן החמורה כמו קודם החורבן*.

[פ"א מתרומות הל' ה' - ו' ופ"ו מבית הבחירה הט"ז] טעם לזה כמו שיתבאר בסמוך בעשה"מ. ואחרי זה שעלו ישראל מן הגולה על ידי עזרא הסופר החזיקו בארץ ישראל, וכל הארץ שהחזיקו בה חזרה ונתקדשה לענין מצוות התלויות בארץ. אף הקדושה היא לא היתה צניאית כל ישראל רק מקצתם, וכתיב [במדבר ט"ו, י"ח] בצואכם, ודרשינן מיניה [כתובות כ"ה ע"א] דהכיבוש לחלה לדברי הכל, ולהר"מ [פ"א מתרומות הכ"ו] וסייעתו [הסמ"ג מ"ע קל"ג והרב המחבר כאן] אף לתרומות ומעשרות, צריך שיהיה צניאית כל ישראל, על כן לא נתקדשה הארץ לחלה לדברי הכל, ולהר"מ אף לתרומות ומעשרות, אף צימי עזרא וצית המקדש השני היה קיים, מ"מ לא היתה הארץ חייבת צחלה, כי

העליה והחזקה שהחזיקו בה ישראל לא היתה צניאית כולם רק מקצתם, עיין במקומות אלו שהבאתי ובר"מ כאן הכ"ו ותבין²⁵⁸. [כב] **והנה** צעיקר דיינים אלו לענין קדושת המקום נאריך בה לקמן. ומ"מ אכתוב קצת מה שצריך לי עיון, הנה דעת הר"מ שם וכן בתוס' יבמות פ"ב ע"ב ד"ה ירושה ובשבועות ט"ו ע"א ד"ה דכולי, דלענין כל קדושת ארץ ישראל נהי דבטלה בגלות ראשון, אבל קדושה השנייה דהיינו קדושת עזרא לא בטלה בגלות טיטוס. ועיין ר"מ פ"ו מצית הבחירה הט"ו שנתן טעם לזה, למה קדושה ראשונה בטלה בגלות הארץ וקדושה השנייה לא בטלה, וכתב הטעם דקדושה ראשונה צימי יהושע דנתקדשה הארץ אינו אלא מפני כיבוש הרבים, וכיון שנלקחה הארץ מדיהם בטל הכיבוש ונפטרה מן החמורה מתרומות ומעשרות ומכל מצוות התלויות בארץ, שהרי אינה מארץ ישראל, אבל עזרא לא קידשה כיבוש רק בחזקה שהחזיקו בה «היינו דהיה צרשיון כורש מלך פרס», על כן אע"פ שנלקחה הארץ מידיהם היא מקודשת עד היום, וחייבת צממות התלויות בארץ, ע"ש כי לא העתקתי לשונו הזה ממש. וע"ש בכסף משנה שכתב שאינו מבין החילוק הזה, למה יהיה כח חזקה גדול מכח כיבוש, ולמה לא נאמר לאחר שנלקחה מידינו בטלה החזקה. וגם כביבוש ראשון אטו לא היה חזקה*, וכי עדיף חזקה בלא כיבוש מחזקה עם כיבוש, ע"ש. ועיין חוספות יו"ט עדיות פ"ח מ"ו שנתן טעם לדברי הר"מ, ועיין בספר ברכת הזבח צנח"ס שם.

קדושה ראשונה ושניה

בשולי המנחה

זכו בארץ ישראל ע"י חזקה, אך בביאה ראשונה לא היה להם כח לזכות בא"י בחזקה, ולא זכו בה אלא מכח הכיבוש, ולכן בטלה זכותם כשכבטל הכיבוש²⁶⁰. כמו קודם החורבן. יש שכתבו, שאף בזמן שהיה ביהמ"ק קיים י"ל שלא נתחייבה ירושלים בתרומ"מ, שהרי מבואר בגמ' 261 260. בית הלל ח"ג סי' א בשם הגר"ח, וע"ע בחי' הגר"ח על הש"ס בסטנסייל סי' קנח. וע"י שירי מנחה, ובד קודש ח"ה סי' ד וזרעים סי' לב, מש"כ בביאור טעם הדבר. וראה עוד שו"ת מקום שמואל סי' לו, חיים שאל ח"ב סי' לט, ושו"ת חת"ס יו"ד סי' רלג. וע"י להלן אות כג ובשולי המנחה שם. 261. ב"ק פב, ב.

ראוי לחייבם בתרומ"מ, כשם שמירוח בא"י מחייב פירות חו"ל²⁵⁷. וגם בכיבוש ראשון אטו לא היה חזקה. מקור דברי הרמב"ם הוא ממה שמצינו בירושלמי²⁵⁹ בביאור הפסוק 'והטיבך והרכב מאבותיך', שכביאה שניה לא היו צריכים לכח הכיבוש, אלא 257. קרן אורה יבמות פב, ב, אחיעזר שם, וע"ע ישועות מלכו הל' תרומות שם. 258. ע"י בשולי המנחה להלן אות כו בביאור דברי החינוך שהביא רבינו שם, ועפ"י מבואר יותר לשונו כאן, שאף בבית שני שבזמן שנתקדשה הארץ לא היו כולם, מ"מ אם יהיו ישראל בארץ לאח"י יתחייבו בתרומ"מ מן התורה. 259. שביעית פ"ו ה"א.

דרבנן [עין יבמות פ"א ע"א], לא חלקו כלל לומר דירושלים היו תרומות ומעשרות לאורייתא*.
ואיך לומר כיון דאינו רק קצת ארץ ישראל לא נחתיב, זה אינו, ידידע [תוס' גיטין ב' ע"א ד"ה ואשקלח] דכל איזה עיר הנכבש, אפילו מקצת, דינו כארץ ישראל²⁷⁸, וזימי חוקיה המלך אחר גלות עשרת השבטים, מ"מ ערי יהודה נשארו בקדושתן, ופשוט ואין צריך לראיה. וגם בחילת הכיבוש לקחו אחד אחד, כמבואר בפסוק [שמות כ"ג, ל].
וראיתי בחוס' ונחסי ס' ע"ב ד"ה מאי קסבר, בסוף הדיבור, שכתבו ואם תאמר למאן דגרס קידשה הא ריש לקיש סובר תרומה בזמן הזה דרבנן, ותירצו דנהי דקדושת הבית לא בטלה מ"מ קדושת הארץ בטלה וכו', וכתבו ותימה לומר כן שקדושת הבית קיימת להקריב קרבן ולא יתחייב בתרומה, אבל איפכא שפיר מצינו כמו בנוב וגבעון ע"ש, א"כ נראה דאלל החוס' תימה אפילו על כל ארץ ישראל, ומכל שכן על ירושלים. ואפשר דגם כוונת החוס' כמו שכתבנו, דעיקר הקושיא על ירושלים, והם אמרו תרומה בזמן הזה דרבנן ולא חלקו. ומכל שכן לפי מה שהטעים הר"מ, ז"ע דהו"ל לחלק בין ירושלים עיה"ק ובין שאר ארץ ישראל. ומ"מ אפשר לתרץ זה בדומק קצת, דמזוה

ואין הדעת סובלת דמהיה קדושה לעבודה ולאכול קרבנות, ולא תועיל לקדושה לענין תרומות ומעשרות ולאשר מזוה התלויות בארץ. ועיין בלשון הר"מ שם שכתב כיון שנלקחה הארץ מידם בטל הכיבוש שהרי אינה מארץ ישראל וכו', ואיך נוכל לומר על ירושלים שאינה מארץ ישראל, אם מקריבין קרבנות ואוכלים קדשים, א"כ היא זודאי מארץ ישראל. א"כ מן הראוי כיון שלא בטלה קדושת ירושלים בשום פעם ועדיין היא קדושה מקדושה ראשונה שהיה צבאח כולם, מהראוי לפי טעם זה שיתחייב בתרומות ומעשרות ובחלה מן החורה בעיר הקודש ירושלים*.
והאיך שייך לומר דקדושה קלה בטלה וקדושה חמורה דלא בטלה דלא יועיל לקלה, דמחמת קדושה זו יתחייב במזוה תרומות ומעשרות*. ואין סברא דבגלות צבל תהיה ירושלים כחון לארץ לכל דבר, ואפילו לענין לקט שכחה ופאה ולעלה ולכל מזוה התלויות בארץ, כי אז לא נתקדשה עוד בקדושת עזרא, והייתה ארץ ישראל לכל המזוה כחון לארץ, ואם ירושלים ג"כ כחון לארץ, והיו מקריבים בה קרבנות ואוכלים קדשים, זה דבר שאין הדעת סובלת. ולומר דבאמת ירושלים חייבת בחלה ובתרומות ומעשרות מן החורה, לא מצינו זה, אדרבה בכל המקומות שאמרו חלה בזמן הזה [כתובות כ"ה ע"א] או תרומות ומעשרות בזמן הזה

בשולי המנחה

מקודש היום ואף על פי שנלקח הארץ ממנו, וחייב בשביעית ובמעשרות על הדרך שביארנו בהלכות תרומה, וכבר הקשו, שהרי כתב הרמב"ם בהל' תרומות שאין לחייב בתרו"מ משום שקדושה זו בטלה, ולפי הנ"ל י"ל, שכונת הרמב"ם שבירושלים נוהג חיוב תרו"מ מן התורה²⁷².
 דמחמת קדושה זו יתחייב במצוות תרומות ומעשרות. יש מהאחרונים שתירצו, שהקדושה שבקרקע ירושלים נתבטלה, ולכן אין הקרקע חייבת בתרו"מ וחלה ושאר מצוות התלויות בארץ שהן חובת קרקע, ומה שנשארה בירושלים קדושת המקדש, היינו לענין המקום והאוויר, שיש בו קדושה מחמת מחיצות החומה, ולכן מועילה קדושה זו רק לדיני הקרבת קרבנות, ולא לחייב בתרו"מ ושאר מצוות התלויות בארץ²⁷³.
 לומר דבירושלים היו תרומות ומעשרות דאורייתא. יש שכתב ליישב, שכיון שירושלים אינה נזרעת²⁷⁴ אין שייך שיהיה בה חיוב תרו"מ, ולכן לא הוזכר דין זה²⁷⁵. ומ"מ צ"ע, שהרי לאחר החורבן אין דין זה נוהג, ושייך בה חיוב תרו"מ, והיה לו לרמב"ם לבאר דין זה. ועוד יש להעיר, שלפי מש"כ הכס"מ בתירוצ' השני²⁷⁶ שפירות שנכנסו לא"י ונגמרה מלאכתם שם חייב בתרו"מ מן התורה, א"כ שייך דין זה בפירות שנזרעו מחוץ לירושלים ונגמרו לאחר שנכנסו לתוכה²⁷⁷.

שכיון שלא נתחלקה ירושלים לשבטים אינה בגדר ירושה, וא"כ כשם שלא נתחייבו בתרו"מ לפני חלוקת הארץ לשבטים כיון שלא היתה נחלה זו מיוחדת לאנשים מסויימים²⁶², כך לא נתחייבה ירושלים בתרו"מ²⁶³.
 אמנם ממה שלא נזכר דין זה בגמ'²⁶⁴ בין הדינים המיוחדים הנהגים בירושלים, משמע שדין ירושלים שוה לדין שאר א"י²⁶⁵. וכן מלשון הרמב"ם²⁶⁶ 'הקונה שדה בסוריא חייב בתרומות ומעשרות מדבריהם כמו שיתחייב מן התורה הקונה בירושלים', משמע שירושלים חייבת בתרו"מ מן התורה²⁶⁷. ויש שהעיר, שמקור דברי הרמב"ם הוא בגמ'²⁶⁸ 'הקונה שדה בסוריא קונה בפרוארי ירושלים', וי"ל שנקטה הגמ' 'בפרוארי ירושלים' ולא ירושלים עצמה, משום שירושלים אינה חייבת בתרו"מ מהתורה²⁶⁹.
 ודעת הרבה אחרונים כמו שנקט רבינו, שאין לפטור ירושלים מתרו"מ מטעם שלא נתחלקה לשבטים, והיה חיוב מצוות הארץ נוהג בה מן התורה אף למ"ד שלא נתחלקה²⁷⁰.
 שיתחייב בתרו"מ ובחלה מן התורה בעיה"ק ירושלים. יש מהאחרונים שכתב, שמתעם זה ירושלים חייבת בתרו"מ מן התורה בזמן הזה, וביאר בזה לשון הרמב"ם²⁷¹ 'כל מקום שהחזיקו בה עולי בבל ונתקדש בקדושת עזרא השניה, הוא

יא, דרך אמונה הל' תרומות פ"ב ציון ההלכה אות רעג, וזכרם ציון השלם ח"ב עמ' קכו, וע"ע תורת הקודש ח"א סי' כט ענף ב.
 271. הל' בית הבחירה פ"ו הט"ו. 272. שו"ת פרי הארץ ח"ג י"ד סי' ד. 273. ישועות מלכו י"ד סי' סו, חזו"א שביעית סי' ג סוף אות יד. וע"ע קונטרסי שיעורים ב"ב קונטרס יב אות יז מש"כ לחלק בין קדושת המקדש לחיוב תרו"מ וליישב קושיית רבינו. 274. כמש"כ הרמב"ם הל' בית הבחירה פ"ו הי"ד. 275. תורת הארץ ח"ב פרק ב אות ג. 276. הובא לעיל אות כ. 277. ועי' מש"כ רבינו להלן סוף אות כג לגבי הר הבית. 278. ר"ל שאף כשנכבש רק חלק מהעיר, אותו החלק דינו כא"י.

262. כמש"כ רש"י כתובות כה, א ד"ה ולא, ונהה מז, א ד"ה ולא.
 263. אבי הנחל דרוש כד בהגהה, הגהות חלקת יואב, ועי' מש"כ הגרצ"פ פרנק בהר צבי זרעים ח"א סי' יח ובהסכמה לשו"ת צירן אליעזר ח"א ובקובץ כרם ציון השלם ח"ג הלכות פסוקות עמ' נו.
 264. ב"ק שם. 265. שאלת דוד י"ד סי' ת. 266. הל' תרומות פ"א הט"ו. 267. אבי הנחל שם. 268. גיטין ה, א. 269. הגר"א כהנמן באהל יצחק גיטין עמ' תשג, ועי"ש שכתב ליישב דקדוק לשון הגמ' באופ"א. 270. כן מבואר מדברי התשב"ץ ח"ג סי' רא, ושו"ת הרדב"ז ח"ב סי' תשל"א, וכ"כ שו"ת ויאמר מאיר ח"א סי' לג, מנחת יצחק ח"ט סי' קיא, מנחת שלמה ח"ג סי' קכח, ציץ אליעזר ח"א סי'

אבל חזר וביקש דכה בסנהדרין קיי"ג אי אמר נמי דנפול מחילות וכהם איירי דלח"כ גמרו דינה של עיר הנהגה ואי אפשר לאהר שחרז בניה, ובאמת מלאך ראי מכתה למשי"כ דלמ"ד לא קדש חומה מעכבה, וכן מוזכר בתי בסוגין שפי' דלא נחרב בניה, שכתבו דכיוני רוב חומה, ואי חרב אף אי חומה קימה בטעם קדושתה, וגם פירשו דאם לא כיב מע"ש נאסר בגמור דדין ה"ב נאכל כשהזרו וכו' את החומה.

והנה סוגין כמ"ד לא קדש לע"ל, אבל דין מע"ש דבטל ברוב מש"ל אף למ"ד קדש לע"ל וכו' דנפגם כחומה, ופדיון לית נ"י משום דקלטו מחילות, וכל דלא מוקי לה ככי בגמי' י"ל דחזא מלחא נקט נפלו מחילות, וממילא שמעינן דאיכא לפרושי דנפגם במזבח דכ"ו נפול מחילות, ואפשר דברייתא דקתני שכתב לירי וילא לא מתפרש אלא בנפול מחילות וכמ"ד לא קדש לע"ל, דאי בנפגם במזבח וכמ"ד קדש לע"ל, מאי איריא שכתב וילא אף אם לא יאל און לו תקנה לא בדי' ולא באכילה וכמ"ש ר"מ פ"ג מהי מ"ש ב"ד, ואפשר דלרבותא קאמר דא"כ דילא און לו תקנה וכמ"ש ר"מ שם דא"כ שאין במזבח בניי מימ מחילות ירושלים קולטות ואף שכתב וילא, מיהו כל דאמר וכי גזרו כי איחבדו למחילות כ"י ששמע דכ"ו כמ"ד לא קדש לע"ל, דלמ"ד קדש כרי י"ל כן כן מחילות, ואי משום שאין מזבח בלא חסרון זה אין מעכב על קליעת המזבח, דכה אף מע"ש שכתב שאין מזבח בניי קלטו מחילות כמ"ש ר"מ שם.

— נדפס סי' כ"א סק"ו —

והנה ר"מ פ"י כ"ז העתיק דין מ"ש שכתב לירי וילא ונפול מחילות, ונראה דר"ל דכ"ו בניה, ואע"פ שאין דדין הלוי אלא בפגימת המזבח וגם אין נפקותא אם נכנס קדם שחרז בניה או שכתב עכשו מ"מ העתיק דדין דבגמי' דין אמת, ובמל"מ בפ"י מהי ב"כ כ"י דקי' ר"מ שם התיבז למע"י כיצט ב"י ר"מ פ"י כ"ז וקשה לעמוד על סודו ז"ל.

סנהדרין קיי"ג ב' ופסקי' כ"י, א"כ דנעמא קדם גמ"ד מ"מ קלטו מחילות ואין גמ"ד חלב עליו אלא שעתה גניזא משום שאין לו תקנה ופירי' ופסקי', ושני קלטו מחילות פי' בתי ב"מ י"ג ב' דעממיו רבנן דבניהם על דברי תורה ואי מוכן כיון דמכ"ח חיל עליו גמ"ד ואין מהנין חכמים לעקור דבר מכ"ח בקום ועשה לבחיר באכילה, ונראה כוונת שאין גומרין דין על מע"ש, ונלמד מזה שאין כוונתו של עיר הנהגה אינו אוסר את מע"ש אם מהנין שאין גומרין דין עליו, ובש"מ שם ת"י שגן פי' משום שאי אפשר לבדילן אל חוץ בעיר משום שאסרו חכמים להוליא מירושלים וכו' כלל שחזן לעיר בריחוק מקום, וכדפרש"י קיי"ג א' ד"ב כ"ג, ובזה ניחא כל דאמר אילימא בירושלם כ"י ומשמע דא"כ כיב ניחא ולכאורה כל קלטו מחילות אבל לפי ת"ש ניחא דכ"ו דאין מוליאן מירי' שפיר חייל עליהן גמ"ד א"כ דאסור לשורטן מ"מ חייל עליהן דדין ומלריבן שריבס ודוקא חסרון קיבוץ פוערתן דאשבתן דהקילה תורה בשללה בריחוק מקום, אבל לפי ת"י שם ג"כ ב"ד אין גמ"ד חייל עליהן, אף אי כיב דין עיר הנהגה ב"ד, ועוד קשה לפי ת"י כל דפריך בפשיטות וכה קלטו מחילות וכלהו תקנה זו ליתא לא במשכח ולא בברייתא.

ומסקינן בנפול מחילות, ר"ל בשעת גמ"ד, והלכך ממון בדיוע הוא כיון שכבר היתה עבה אחת שכיב ראו לאכילה, וגמ"ד חייל עליה שאין אוסר כוונתה כיון שנפלו מחילות ולפי ת"י לא אמרו חכמים שלא יחול גמ"ד עליו, ומ"מ לענין אוסר פדיון קלטו מחילות אף שנפלו וכדאמר ב"מ שם, וכה דלריבין לגמ"ד לכענין גניזא, דכלל בלא גמ"ד אין לכן תקנה אלא גניזא, פי' בתי דכלל גמ"ד כיון ממתינין לו עד שיבנו החומות ויחלבו. וסוגין מוכחה כמ"ד לא קדש לע"ל דלמ"ד קדש בלא אוכלין אף שאין חומה, ואי משום דאין מזבח בלא מ"מ קלטו מחילות ואסור להוליא תון לירושלים וכדתינא בחוספי' וכמ"ש ר"מ פ"ג מהי מע"ש, וא"כ דדין ונתן דלא חייל עליו גמ"ד, מיהו לפי ת"י לא דלא אמרו חכמים קלטו מחילות לענין שלא יגמרו דין עליו אלא באכילה מחילות ואיכא מחנה.

והרמב"ן ב"מ פ"ג שם פי' דנפול מחילות קדם שכתב, הכי דעמו ז"ל א"כ דנפול מחילות לא היו כגזונון כיון דכ"ו ב"ד ואיכא תקנה לבנות מחילות ולאכול במקום כ"ו, והשיב ל"י ממון בדיוע, ומ"מ אין כ"ו קליעת מחילות [נראה דרמב"ן מפרש קליעת מחילות היינו מלחא אכילה מע"ש והשיב כש"ל שמים] כיון שפסור לאכלו עכשו, וכה דאמר בגמי' ליתכחו מחילות לא גזרו היינו לפרש דלולא גמ"ד כיב לו תקנה בדין וכו' מצי למימר דלולא שגמ"ד אסרתן כיב לו תקנה לכשיבנה בחומה כמו שפי' ת"י אלא קושטא קאמר דיש לו תקנה גם בפדיון.

ולפי' זה ג"כ י"ל דנפגם במזבח אין המחילות קולטות למקרי שלל שמים, אבל מקרי ממון דיוע שאינו כגזונון, ופדיון אין לו. והא דאמר לעיל שלל ולא כסף מטשר, היינו בגזונון או בירושלים למ"ד ממון גבוה, ולפי' רמב"ן אף למ"ד ממון בדיוע דמ"מ קלטו מחילות, אבל ל"ע למה נקט כסף מטשר ולא נקט מטשר. והר"מ פ"ד מהי עכו"מ כ"י מע"ש יגזרו כסחמא דמתי' וכבר נתקשה בזה הלח"מ.

בתוספי' פ"ג דמע"ש הניח דגם בזכ"ו אין פדיון מע"ש עבור בירושלים ובירי' אמרינן דזה כמ"ד קדש לע"ל, ולכאורה אחי' ברבנן זכחים ס"א אי' דלא ילפי' בשר מום אבל לר"י דאין מטשר ולאכ"ו בזכ"ו משום שאין מזבח בדין ונתן דנפדו כמו מע"ש עמא דקרינן בו לא הוכל שאחו, אבל ר"מ פסקו פ"ג אלא ס"ל דדין זה הוא אף לדיון וכ"כ בעור ס"י שלי"א, ומיהו לדעת הראב"ד דקיי"ל לא קדש לע"ל נפדו עבור.

נראה דלמ"ד קדושת ירושלים לא צטלה וקדושת הארץ צטלה וכמ"ש ס"י ג' אין דין תרומה נוכח אף בגלל בירושלים דאין קדושת החומה מחייבת בלתי כוונת אלא קדושת הארץ ואם אי אחי' אומר כן אף זה שנגמר מלאכה בירושלים יתחייב מכ"ח אי דין פירות חו"ל שצלו לארץ דאורייתא אבל ירושלים לענין תרומה כשאר הארץ, ולדעת ר"מ דעבור תרומה משום שאין כל יושביה עליה ודאי ירושלים כשאר הארץ, וכן שאר עירות המוקפות חומה אי נימא דקדושת מוקי"מ לא צטלה וכמ"ש שם.

— ע"כ נדפס שם —

עו' ר"מ פ"י מהי ב"כ כ"ז וחיוב בשיעור ובמשפחה על דרך שצאנו ב"כ"ח, בפ"א מכ"ח כ"י רבנו שפוטור מכ"ח מן המטשר דבעינן ביאה כונס, ולמשי"כ לעיל סק"מ גם לענין בשיעור דעת ר"מ שאינו אלא מדרבנן, ויל' דכוות רבנו דבאמת קודש עזרא א"כ דלא היו כל יושביה עליה ואם יבואו כל ישראל א"ל קידוש אחר וכן לעתיד א"ל קידוש אחר, וכן כ"י כ"מ ספ"א מכ"ח, ויתפרש לפ"ז משי"כ רבנו על דרך שצאנו היינו אם יכ"י רוב ישראל עליה וי"ע, ולמשי"כ לעיל סק"מ לישב מנין בגאונים משמע דאם אין כל יושביה עליה א"ל לקדש לבדדים שכל יושביה מעכבים. ומשי"כ רבנו דעזרא בחזקת ר"ל דלא היתה קדושה ממילא ע"י כיבוש שלא היתה אלא כיבוש אלא בחזקת ע"מ לקדש וקדושת הארץ היתה בחזקת ע"מ שיחזקת וכמ"ש לעיל סק"א. עו' סנהדרין י"ג ב' בזמן שיש כהן יש משפט כ"י, ובתי' כתבו דכ"ו מצי למימר דבעינן מקום כדאמר ע"י ח' ב' ויש לפי' למה לן תרי קראי, בשלמא כהן מקריב בלא מקום מש"ל אלא מקום בלא כהן כיכי מש"ל, ואם נפגם במזבח מעכב ד"י ניחא, וכן נראה למה דפסק ר"מ פ"י מהי ב"כ כ"ז דקדושת מקדש לא צטלה מאי מייתא ככה בזמן שאין כהן בלא מקריבין א"כ שאין בית אלא ע"כ משום שאין מזבח בניי, וכה דאמר חולין קלי"מ ב' דכ"י דאוח"כ אינו נוכח שלא צפני בניה משום דכתיב בעינא דקדושים היינו נמי בנפגם במזבח, מיהו כל דאמר פסחים ק"ב אי' דאין מרור דאורייתא אלא בזמן דאיכא פסח, לא שמענו דנפגם במזבח פטור ממרור וע"כ ל"ל דכ"ו דבדיוע לבנות מזבח מקרי זמן פסח, ולא אימטע אלא בגלותו, וכ"כ מהפרש כ"ו.

— נדפס סי' כ"א סק"א —

[משי"כ דנפגם במזבח חייב במרור, יש בזה דברים שאם נפגם לאחר אכילה פסח ודאי חייב מדאורייתא דקרינן בו על

מלח